

نام و کمال

کَلِمَاتِ كَلَامٍ
ابن نجی زریب

۱

عَمَّا نَلِي تَارِكِي

جَزْوَةٍ
و
جَلِّكَ

قاپیز و مهرسز نسخه لر ساخته در

استانبول

۱۳۲۶

عثمانلى تارىخى

برنجى جلدك ايكنجى جزؤى ۱۵ كانون
ثانى ۳۲۶ ده نشر اولونه جقدر.

بو ايكنجى جزؤ مشروطيت اداره نك
صورت تشكليه قوه اجرائيه و تشريعيه حقنده
غايه مفيد معلومات و محاكاتى ده جامعدر .

قاره بلا

برنجى ترتيبك ايكنجى كتابى اولان
« قاره بلا » ۲۰ كانون ثانى ۱۳۲۶ ده
انتشار ايده جقدر .

فوق العاده فجيح تيارو .

افادہ مراسم

تاریخ کہ ماضی-ینک مستقبلہ ناقل اخباریدر ،
ظاہرہ بر حکایہ دن عبارت کورینور ، فقط حقیقتہ
فن شاہانہ وصفیلہ تجیل اولنان معرفت حکومتک
اک بیوک خادمہ ندر .

حقیقت ! بر ملتک تاریخی بیلنمزشہ بقاسنہ ،
ترقیسنہ لازم اولان اسبابک موجودی ، مفقودی
نرہ دن او کردنیلہ جاک ؟ احتیاجات سیاسیہ مادیاتدن
دکدرکہ کوز ایلہ کورولسون ، ال ایلہ طوتلسون ؛
طبیعیات ویا ریاضیاتدن دکدرکہ آلتلہ اولچلسون ،
معادلہ ایلہ حل اولنسون .

اصول اولورکہ هیچ فائدہسز ظن اولور ،

تدبیر بولور که پک فائده لی کورینور ؛ فقط او فائده سز
 ظن اولن ان اصولی لغو ایتک ، او فائده لی کورینان
 تدبیری قبول ایلمک بردولتک ترقیسنه حائل اولور ،
 بقاسنی مخاطره یه دوشورور : بیک تاریخندن براز
 صکره لری ملازمت بکلمه دن تیمار ویرلمکه باشلامش ،
 یکیچری او جاغنه ده خارجدن یوزبیک کشی علاوه
 ایدلمش ایدی . تیمار ایچون ملازمت بکلمک کبی
 فائده سز بر اصولی لغو ایتمکدن ، دفعه ی یوزبیک عسکر
 قزاقک کبی فائده لی بر تدبیری اتخاذ ایلمکدن عبارت
 کورینان بو ایکی معامله جلالی بلیه سنک ظهورینه ،
 یکیچری او جاغنک اختلال نظامنه سبب اولدی ؛
 دولت بو یوزدن دفعات ایله محو اولمق مخاطره سنه
 اوغرادی .

جمعیت مدنیه دینلان شخص معنوی ایچون سن
 وقوف اوله ماز ؛ آنک حیات صحیحه سی ترقیدر ؛

وقوف دکل ا شهرراه ترقيده زمانك مساعد اولديغى
منزله يه آز چوق اوزاق بولمق ، تعفنه باشلامش
اموات آره سنده قالمقله برابر دركه اوحالده بولنان
جمعيت ايچون بزمان بقاممکن اولسه ده هيچ بزمان
امراض مهلكه دن سلامت ميسر اوله ماز .

عصر مزده افعالجه تيمور يولى ، افكارجه سياله
برقيه سرعتيله كيدن ترقى مسابقه سنه قاريشه بيلمك
ايسه بر قوم ايچون سائر اقوامده موجود اولان
اسباب و وسائلك صورت حصولنى بيلوبده كندى
استعداديله مقايسه ايتدكن صكره اجراسى قابل ،
قبولى مضر تدن سالم اولانلر نى آلمغه ، آلدق دن صكره ده
تطبيقا تده بر چوق جهتلر نى تعديل ايله احوال مليه يه
توفيق اتمكه احتياج كوسترييور . اصحاب اداره يه
بويولده لازم اولان معلوماتى ويرمك ايچون ايسه
فن تاريخدن بشقه بر واسطه يوقدر .

اوت ، عالم سیاست دینلان تماشا خانہ غرابدہ
 نادر کبی ، محمد علی کبی تاریخدن دکل ، او قومقدن ،
 یازمقدن بیله محروم اولدقلری حالده بر قومی مخاطره
 اضمحلالدن قور تارمش ویا خود بر مملکتی معمور تجه
 بر مرتبه عالییه ایصال ایتمش بر طاقم خارقه لر
 ظهور ایلدیکنی بزہینہ تاریخ کوستریور . شوفدر
 وارکہ فیاض قدرت بو عالم نقایصی اوله دهاة ایله
 مالا مال یر اتماش ا خصوص بیله جمعیت بشریہ ناک
 طبیعتی دائماً بر غالب مطلقک پنجه آهندسانه سیله
 چکیله چکیله ویاسیف مستبدانه سیله دور تیلہ دور تیلہ
 بر نقطه یه سوق اولنوب کیتمکه متحمل دکدر ؛
 ولو اونقطه مقاصد انسانیتک خدمتہاسی اولسون .
 سیاسیاتده تاریخ بیلمه دن یاپیلان شیر یالکز
 مضر دکل ، بعض کرده کولنج اولور ؛ حکومتک
 جدیتنی ، حیثیتنی اخلال ایدر : عصر مزده مصرک

احوال عسکر یه سنی اصلاحه مأمور اولان برانکلین
ضابطی - باش پارمغنی کسه مکی ویا خود کوزینک
برینی چیقارمغنی عسکر لیکدن قولای عد ایدن
وبو حاللریله محمد علی بی برپارمقسز ، برده کور آلابی
ترتیب ایتک مجبوریتنه دوشورز - مصر لیلر آره سنده
عسکرک انتظامنی محافظه ایچون تربیه سزک ایدنلره ،
عسکرک کبی بر بیوک شرفدن طرد ایله مجازات
ایتمک فیکرنده بولمش ایدی . ممالکتک احوال
تاریخیه سنه عطف نظر اولنمادن اتخاذا اولنمق ایستنیلان
بو تدبیر ایله آرانیلان نتیجه آره سنده کی فرق ایسه ،
نه درجه خنده استخفافه شایان اولدیغی محتاج تعریف
دکدر .

انسان حیاتک مبدأندن منتهاسنه قدر شکنک اکثر
جهتلینی ، اعضاسنک بر طاقم مواد مرکبه سنی
صورت دائمه ویا موقتده حفظ ایله برابر توسعات

و تغیراتی درجه درجه حاصل ایتدیکی کی هر جزوی برانساندن مرکب بر موجود معنوی اولان جمعیت بشریہ ده، موهوبات و مکسوباتندن، سوابق و عاداتندن بردن بره تجرد ایدرک یکی بر شکل، یکی بر ماهیت پیدا ایدہ من. بو حکمتہ مبنیدر که شرع الہیدہ احکام، تبدل زمان ایله متغیر ایکن ینہ عادت محکدر.

ایشته بو حالدرن طولایی بر ملتک سوابقی پیش نظرہ آلمادن ویانعبیر دیگرله تاریخی بیلمنه دن استقبالی ایچون نه یاپیلورسه اکثریت اوزره مضرت ویا مضرتدن شنیع اولان خفت شائبه سندن قور تیلہ ماز. قور تلسه بیلہ استعداد تطبیقندن محروم اولور. قرون اخیرہ نک اعظم حکما سندن 'لوق' ایله 'ژان ژاق روسو' حقوق سیاسیہ نک موجودلرندن اولدقلری حالده بری قارولین، دیکری اہستتان و قورسیقہ ایچون قانونلر ترتیب ایتدیلمر. اورالرک سوابقندن

زیادہ نظریات حکمیہ ایلہ اوغراشدقلری ایچون یاپدقلری شیر فعلاً. قابلیت اجرادن بتون بتون ساقط کورندی . یالکز دولتک حیات و ممانته متعلق اولان مہام امورده دکل ، عادی حقوق مسائلننده بیله ارباب حکومت تاریخک معاونتندن استغنا حاصل ایدہ من . مشهوردرکہ عباسیلردن ، قائم بامر اللہ ، دورنده " یہود خیبر " طرفندن عہد نامہ پیغمبری اولمق اوزره ابراز اولنان ورقہ ده کی شاهدلردن برینک فتح خیبردن اول شهید اولدیغی ، برینک ده برچوق زمان صکرہ اظہار اسلام ایلدیکی تاریخ ایله مثبت بولندیغی ایچون ورقہ نک منور اولدیغینه حکم ایدلمش ایدی .

تاریخ یالکز ارباب حکومت ایچون دکل ، افراد ملت ایچون ده الزمدر . بیله سلطنت محمدیہ نک ارکان قیامی اولان اصول اربعہ دن سنت و اجماعه مأخذ ،

سیرنبویه ایله قرن اول وقایعی نقل ایدن آثار اولسنه
 نظراً بویله بر فصل جلیلی حاوی اولان فن تاریخ ،
 ملت اسلامیه آره سنده واجب التحصیلدر دینلسه
 مبالغه ایدلماش اولور .

تاریخك هر كسه لزومی عصر مزده مسلمات
 بدیهه دن معدود اولدی . هر فردینی تحصیل جبری
 ایله مكلف طوتان اقوام فاضله ده فن تاریخ ده ، املا
 کبی ، حساب کبی - طلبه سنك بیکده بری دولت
 خدمتنه کیرمیه جکی معلوم اولان - مکاتب ابتدائیه
 درس لرینه داخل طوتیلیور .

حقیقت ا هر کس ایچون دائماً سویلدیکی کلمه یی
 یازه مامق ویا خود هر کون آلدیغی اش-یانك بدلنی
 حساب ایده مامك نه قدر مرتبه انسانیتی تنزیل
 ایده جك برشین ایسه ، افراددن بولندیغی ، سایه سنده
 یشادیغی جمعیتك و بلکه جهان انسانیتك اعظمندن ،

وقایع جسیمہ سندن بتون بتون بی خبر اولمقده او
 قدر عیب عداولنه جق برجهالتدر . تاریخک افرادہ
 خدمتی یالکز بونقیصہ دن قور تارمق دکادر ، ذہنک
 کالنه پک بیوک معاونتلی کوریلور :

قوہ عاقلہ بر جوهر نورانیہ ذرکہ نہ قدر اعمال
 اولنور ایسہ او قدر انجلا بولور . بو حالده طی زمان
 ومکان ایدرجه سنہ قوجه عالم انسانیتک برقاچ بیوک
 سنہ لک وقایع عظیمہ سنی نظر ادرا کک افق مرئیسندہ
 جمع ایله بو قدر کلیات وتفصیلاتی بربرینہ تطبیق
 ایتمک بونجه خفایا ودقایق استخراج ایله اوغراشمغه
 خدمت ایدن تاریخ کبی اعمال فکره مساعد بر وسعت
 آباد معرفتمی بولنور ؟

ذاتاً بولندیغمز زمان ترقیده مقدماتی اولسون
 تحصیل ایتمک هر فرد ایچون لوازم ضروریه دن معدود
 اولان فنون شتی ، اکر تشبیه چیرکین کورنمزشه ،

فکری هجوم خطادن محافظه ایچون یاپیلشمش بر
 استیحکام آهینینه بکزه دیله بیلورکه آنک بر مهم
 برجی ده تاریخدر ، بونلرک هانکیسی ناقص اولسه
 واهمه اوجهتدن انسانی مغلوب ایدر .

مثلا هیأتدن خبری اولمیانلر بر قویروقلی بیلدیر
 کورر، دنیانک بر مصیبتیه اوغرایه جغنه حکم ایدر !
 تاریخ بیلمیانلر کوراوغلیک داستانی ایشیدرولایتنه ،
 کرامتنه قائل اولور .

تاریخ یالکز تنویر افکاره دکل ، تطهیر وجدان
 نه ده اک زیاده خدمت ایدن وسائط معرفتدندر . بر
 صاحب نظر اسلافک اخلاقجه نقایص وکالاتی مطالعه
 ایدر ، جهانک ده جهان ترقی اولدیغنی دوشونورسه
 او نقایصک ا کثرینی زمانک تأثیراتنه حمل ایله برابر
 کافه سنی کندنبجه لازم الاجتناب عدایتک ، اوکالانک
 بر طاقمنی اوزمانک استعدادندن عالی کورمکله برابر

هیچ اولمزسه بعضیلرنده اولسون اسلافه تقدم ایتمکله
 کندى زمانىك حکمنى اجرايه چالشىق طبیعىدر .
 بو فن جلیلىك وجدانه حاصل ایتدیكى تأثیراند .
 ندرکه آرسطو تاریخی ، ترتیبات ادبیه جه شعره ثانى
 عد ایدر .

رومانىك الكیوىك رجال سیاستندن اولان مشهور
 چیچرون ایسهدها ایلری کیدرىك تاریخ، عالم انسانیتىك
 هر حالندن باحث اولسنه نظراً تحمیلنى تربیهنىك
 لوازم قطعیه سندن طوتار واو اعتبار ایله تاریخه
 « معلمهٔ حیات ، عنوانى ویرر .

فرانسه ادبای و کلاسنندن « کیزو ، انسان ایچون ملتنى
 حقیله سومك بیله تاریخنى بیلمکه متوقف اولدیغنى
 بیان ایتشدر .

فى الحقیقه اوتوز سنه دن برى هیچ فاصبله سز
 اوله رق متنوع دشمنلرله اوغراشدقلى حالده بر

در لو فدا کار لقدن کری طور مق شانلرندن اولمدیغنی
 کوسترمش اولان عثمانلیلر ، ملت محبتنده نه عالی بر
 مرتبه ده بولندقلرینی فعلاً اثبات ایتدیلر . فقط
 ایچلرنده بو محبتی ایلری کورتورنلرده مثلادنیلسه که :
 ' مؤسسار من خواجا ویاعالی تاریخلرینک دیدیکی
 کبی الی بیک خانه دن مرکب ایکن تاتار ظهور ایدر
 ایتمز پیشگاه تعقیبنه دوشه رک ، چکیله چکیله اخلاطه
 قدر کلبش وینه تاتار قور قوسیله اورادن ده طاغلمش
 برعشیرتک شانسز افرادندن مرکب دکدر . عرب
 وعجم واوروپا تاریخلریله مدلل وخصوصیله اک
 صادق برلسان حقیقت اولان سائقه وقایع ایله مثبتدرکه
 اسلامک مقدس قهرمانلرندن ، طبیعت انسانیه نک
 اک پارلاق تزیناتندن معدود اولان جلال الدین
 خوارزمشاهک توران وایرانی وهندستان و کرجستانی
 طولاشه رق تاتار بلیه سنه مقاومت مقصدیله بر قاق

دولت تشکیل ایتدیکی زمان طوق بشرك خارجنده
عد اولنه جق بونجه اقدامات ایله وجوده کلان
موفقیتانی اضاعه ایچون شریک منفعتی اولق لازم
کلان اسلام حکمدارلرینک وحتی بنده لرینک،
برادرلرینک ارتکاب ایتدکری خیانت قالمامشکن
اسلامک بقاسنه، اسلامیتک اعلاسنه خدمت امرنده
او مرد الهینک مجاهدانه اشتراک ایتمش بر فرقه
فدایی موجودایدی . سنه لرجه قان دریا لرنده یوز دیلر؛
آتش طوفانلرندن کچدیلر . نهایت مقتدای مقدساری
اولان جلال الدینک شهادتندن صکره تاتار ایله
اوغراشمقدن عاجز قالدیلر . دشمنه اطاعتی ده حمیتلرینه
یدیره مدیلر . دها تاتاره مغلوب اولمیان سوریه یه ،
قونییه یه طوغری چکلدیلر . ایشته « جعبر ، کچیدنده
ارتحال ایدن سلیمان شاه ، سوریه یه کیدن فرقه
رئیس لرندن بری ایدی . وفاتندن صکره اوغلی

غازی ارطغرلک رأیت همتی آلتنه طوپلانه رققونیه
طرفنه کلان برقاچ یوزقهرمانده او شهدای حمیتک
بقایاسیدر:

بویله برحقیقته وقوف، کوکلرنده اولان محبت
ملیه بی برقات دها اعلا ایده جکنده شبهه وارمیدر؟
بو فوائدک هیچ بری موجود اولسه تاریخکینه
آیریجه بر فائده سی قالورکه ظنمزجه هر فائده یه غلبه
ایده بیلور؛ او فائده ده انسانک برشی بیلمسنه ایتدیکی
خدمتدر.

فرانسه ادباسندن شرط حیاطده بر قدرت فوق العاده یه
مالک اولاین رابله، بر طعام ایجاد ایتک بر سیاره کشف
ایتمکدن انسانیت ایچون دها نافعدر، دیمش! فی الحقیقه
منفعت یالکز مادیاتده آرانیه جق ایسه. بو سوز بر
حقیقت اوله بیلور. فقط انسانک برده غدای
روحانیسی، اولدیغی دوشونیلورسه یکی بر سیاره

بولمقدن فکرك حاصل ایتدیكى لذت ، ذوق آشنایان
معرفت عننده هر درلو حظوظات مادیه یه مرجح
کورینه جکی ده تسلیم اولنور .

یا تارینخك حاوی اولدینی معلومات نه قدر واسع ،
نه قدر توغله لایق شیلردر . انسان قوهٔ جسمانیه سیله
بیوجك بر طاشی یرندن قالدیره ماز ایکن قوای
معنویه سی سایه سنده کوه زمینی ید اقتدارنده بر
بازیچهٔ انقلاب ایتمش ، ایسترسه دریاسنی قره یه ،
قره سنی دریایه ، صحراسنی طاغنه ، طاغنی صحرایه
تحویل ایدیور . زیر زمینده نهرلر بولیور ، جو
هواده باغچه لر کشف ایدیور ، دکزده یوزیور ،
هواده اوچیور ، طبیعتك هر قوتنه غالب کلیور ،
دهشتلی یلدرمنه ، عظمتلی کونشنه وارنجه خدمتنده
قوللانیور !

ایشته بنی نوعمرك قدرت مادیه جه معلوم اولان
عجزیله برابر خاصه ادراکی سایه سنده کندی نی عدم
آباد وحشتدن ینه کندی اقدامیله تخلیص ایدوبده
بو قدر بلند وبالا کیر اولان فیض و تعالی پی حاصل
ایدنجه یه قدر کچوردیکی اطوار و احوالک ، ولو بر
جزوئی نی اولسون نظرگاه عبرته وضع ایدن تاریخدر .
دنیاده بوندن دهالذتلی ، دهامراقلی بر تماشامی
اولور ؟

تواریخ آثریه استثنا اولننجه اک اول یازیلان
تاریخلر اسکی یونانلیلرک او یولده اولان تألیفاتیدر .
فقط مورخ مشهور « سزار قانتو » گرک یونانلیلرک
گرک آنلره پیرو اولان رومالیلرک تاریخه متعلق
نه قدر آثار معتبره سی وارایسه برر برر نظر تدقیقندن
کچوردکن صکره ، جمله سنک فصاحت قوتیله بر قوم
ویا شخص ویا خود وقعسه پی اعلا ویا تذلیل ایله -

هر كسه بر حقيقت او كرتك ايچون دكل - بر فكره مشوق اولق ايچون يازلمش شيلر اولديغني بيان ايدر. بوقبيلدن اولان آثار ايسه جدى بر تاريخ دكل ، بر درجه يه قدر تاريخدن معلومات ويرر بر حكايه عد اولمق طبعيدر .

بوجهتله اصل فن تاريخك شرف ايجادى ده عظمای عربيه عائد قالور . نهله علمای اسلام تاريخك سير نبويه وسنن اصحاب فصللرنده عنعنه رواياته اولان اعتنالى قوتيله تدقيقلرني بر درجه يه كتور مشلر دركه وسائطك بو قدر تكثيرى ، مدنيتك بو درجه ترقيسييله برابر اوروپاليلرده تاريخجه آنلردن زياده وبلكه آنلر قدر مكممل بر اثر ميدانه كتور مامش لردر ، دينلسه مبالغه ايدلامش اولور .

مؤرخين غربك قبل الاسلام ظهور ايدن اقوامك وقايعنه دائر السنه ده دوران ايدن اساطيرى حكاكه

کلفتنه دوشمکسزین قید ایتمکده کوستردکلی
 مسامحه نه قدر شایان تأسف ایسه وقوعات اسلامیه نیک
 ضبطنده هر در لواغراضدن تجرد ایله اجرا ایلدکلی
 تدقیقات کاملانده او مرتبه لرده سزاوار تقدیردر .
 بر مملکتها خود بردولته مخصوص تاریخ یازانلردن
 بشقه احوال عمومی اسلامیه دن بحث ایدن مورخلر
 ایچنده طبری کبی ، ابن اثیر کبی ، ابوالفدا کبی پک
 چوق اصحاب اقتدار صایله بیلور . بو صنف جلیل
 آرسنده ایسه اک زیاده اثبات امتیاز ایدن حکیم
 عالی نظر ابن خلدوندر .

ابن خلدونک دول اسلامیه دن هر برین آیری آیری
 نظرگاه حکمتندن کچیره رک وقایع مهمه سنی اسباب
 وعوارضیه برابر برقاچ صحیفه یه صغیر مقده
 کوستردیکی کمال شایان حیرتدر . واقعا ابن خلدونده
 موضوع بحث اولان عصر لریک بعضی وقوعاتی باقصددر ؛